

ASPECTE LACUNARE ÎN SISTEMUL DE DREPT CONFLICTUAL AL REPUBLICII MOLDOVA PRIVIND DETERMINAREA LEGII APLICABILE ÎNCHEIERII CĂSĂTORIEI CU ELEMENT DE EXTRANEITATE

Igor ȘEREMET

lector universitar, doctor în drept,
departamentul Drept Internațional și European, facultatea de drept a USM
email: seremet.igor1981@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-9005-5974>

Domeniul dreptului internațional privat constă în principal din următoarele: conflict de jurisdicție, conflict de legi și statut juridic al străinului. Consecvența în cauză este una logică, deoarece este interdependentă. Problemele lacunare privind soluționarea conflictelor de legi cu privire la încheierea căsătoriei produc consecințe incerte asupra efectelor legale pe teritoriul altor state.

***Cuvinte-cheie:** încheierea căsătoriei, norme conflictuale, element de extraneitate, stare civilă, celebrarea căsătoriei, impedimentele căsătoriei.*

LABEL ASPECTS IN THE CONFLICTUAL LAW SYSTEM OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA CONCERNING THE DETERMINATION OF THE LAW APPLICABLE TO THE CONCLUSION OF THE MARRIAGE WITH A FOREIGN ELEMENT

The domain of private international law consists mainly of: conflict of jurisdiction, conflict of laws and legal status of the foreigner. The consecutiveness in question is a logical one because it is interdependent. The lacunar issues regarding the settlement of the conflicts of laws regarding the conclusion of the marriage produce uncertain consequences regarding the legal effects on the territory of other states.

***Keywords:** conclusion of marriage, conflict rules, element of extraneity, civil status, celebration of marriage, impediments of marriage.*

ASPECTS LACUNAIRES DU SYSTÈME DE CONFLIT DE LOIS DE LA RÉPUBLIQUE DE MOLDOVA CONCERNANT LA DÉTERMINATION DE LA LOI APPLICABLE À LA CONCLUSION DU MARIAGE AVEC ÉLÉMENT DE L'EXTRANIÉTÉ

Le domaine du droit international privé se compose principalement des éléments suivants: conflit de juridiction, conflit de lois et statut juridique de l'étranger. La cohérence en question est logique, puisqu'elle est liée aux autres. Les problèmes liés au règlement des conflits de lois sur la conclusion du mariage ont des conséquences incertaines sur les effets juridiques sur le territoire d'autres États.

***Mots-clés:** conclusion du mariage, règles de conflit, élément d'extranéité, état civil, célébration du mariage, obstacles au mariage.*

НЕДОСТАТКИ В СИСТЕМЕ КОНФЛИКТНОГО ПРАВА РЕСПУБЛИКИ МОЛДОВА ПО ОПРЕДЕЛЕНИЮ ЗАКОНА, ПРИМЕНИМОГО К ЗАКЛЮЧЕНИЮ БРАКА С ЭЛЕМЕНТОМ ЭКСТРАНЕТНОСТИ

Область международного частного права состоит в основном из следующих: конфликт юрисдикции, конфликт законов и правовой статус иностранца. Последовательность, о которой идет речь, является логичной, поскольку она взаимосвязана. Лазейки по разрешению конфликтов законов о заключении брака вызывают неопределенные последствия для правовых последствий на территории других государств.

Ключевые слова: заключение брака, противоречивые правила, элемент экстренности, семейное положение, празднование брака, препятствия для брака.

La 15.11.2018, Parlamentul Republicii Moldova a adoptat Legea nr.133 privind modernizarea Codului civil și modificarea unor acte legislative în scopul transunerii multiplelor reglementări ale UE, printre care nu se regăsesc modificările evidente ce urmau a fi operate la Codul Familiei al Republicii Moldova [1].

Prin Legea nr.112/2014 adoptată de Parlamentul Republicii Moldova a fost ratificat Acordul de Asociere între Republica Moldova, pe de o parte, și Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice și statele membre ale acestora, pe de altă parte, potrivit căruia, țara noastră, pe lângă multiplele angajamente prevăzute în Preambulul actului internațional, și-a asumat angajamentul de a-și apropia progresiv legislația în sectoarele relevante de cea a UE și de a o pune în aplicare în mod eficace [2].

Cu mare regret constatăm că, la moment, autorii „modernizării” legislației de bază civilă în mare parte au pus accentul pe normele materiale decât în egală măsură și pe normele conflictuale, ignorând totalmente normele legislației familiei, care sunt viabil necesare în soluționarea corespunzătoare a conflictelor de legi privind determinarea legii aplicabile încheierii și desfacerii căsătoriilor, efectelor nepatrimoniale și patrimoniale ale căsătoriilor atât în Republica Moldova cât și în străinătate, filiațiilor, adopțiilor sau obligațiilor privind întreținerea copiilor și părinților în etate etc.

Normele conflictuale prevăzute de Titlul VI din Codul familiei nr.1316/2000 al Republicii Moldova

nu au suferit careva modificări până în prezent începând cu momentul adoptării lor, cu excepția excluderii art.162 și art.163, prin adoptarea Legii speciale nr.99/2010 privind regimul juridic al adopției (în vigoare din 30.01.2011) [3].

Dacă ne referim la normele conflictuale privind încheierea căsătoriei, Codul familiei distinge două situații: încheierea căsătoriilor pe teritoriul Republicii Moldova și în afara țării.

Astfel, conform art.155 din Codul familiei, sunt stabilite reguli de determinare a legii aplicabile formei și modului încheierii căsătoriilor pe teritoriul Republicii Moldova între cetățenii străini și apatrizi, și respectiv, cu un cetățean al Republicii Moldova, sunt determinate de legislația Republicii Moldova, ținându-se cont de legea personală a străinului.

În sensul art.156 din Codul familiei, cetățenii Republicii Moldova se pot căsători în afara Republicii Moldova la misiunile diplomatice sau oficiile consulare ale Republicii Moldova. Căsătoriile dintre cetățenii Republicii Moldova și căsătoriile dintre cetățenii Republicii Moldova și cetățenii străini sau apatrizi încheiate în afara Republicii Moldova în conformitate cu legislația țării în care a fost încheiată căsătoria sunt recunoscute în Republica Moldova doar în cazul dacă au fost respectate condițiile art.11 și 14 din prezentul cod.

Conform estimărilor doctrinarului Valeriu Băbăra, „Din analiza textelor de lege menționate, ar rezulta că legiuitorul a înțeles să se refere la legea

aplicabilă condițiilor de formă ale încheierii căsătoriei, și nu la cele de fond” [4, pag.275].

Or, căsătoria, din punct de vedere juridic, este un act juridic încheiat între un bărbat și o femeie, care este valabil dacă sunt respectate atât condițiile de formă cât și și condițiile de fond.

În măsura care, actul de căsătorie mai conține și un element de extraneitate, apare conflictul de legii privind determinarea normei materiale competente a guvernata atât condițiile de formă cât și condițiile de fond.

Soluționarea corespunzătoare are loc doar când sistemul de drept conflictual al autorității competente dispune de norme conflictuale distincte privind determinarea legilor aplicabile atât condițiilor de formă cât și condițiilor de fond.

Însă, până a fi identificat conținutul normei conflictuale necesare, autoritatea competentă, în sensul art.2577 alin.(1) din Codul civil, urmează să ia în considerare calificarea noțiunilor juridice efectuate conform legii Republicii Moldova, dacă legea sau tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte nu prevăd altfel.

În sensul normelor materiale ale Codului familiei, căsătoria este valabilă dacă sunt întrunite condițiile de formă și de fond, și respectiv, lipsesc impedimentele prevăzute de lege (condiții de fond negative prevăzute de art.15).

Astfel, la condițiile de formă pentru încheierea căsătoriei se referă:

- *Declarația de căsătorie*, care în sensul art.10 alin.(1) din Codul familiei, se depune personal de persoanele care urmează să se căsătorească la organul de stare civilă în raza căruia își are domiciliul unul din ei sau a părinților unuia din ei.

- *Înregistrarea căsătoriei*, care conform art.9 alin.(1) din Codul familiei, se efectuează de organele de stare civilă precum și la alte organe abilitate prin lege. La categoria altor organe, conform art.156 alin.(1) din Codul familiei se referă misiunile diplo-

matice sau oficiile consulare ale Republicii Moldova acreditate în străinătate.

Cât privește condițiile de fond pentru încheierea căsătoriei, conform dreptului intern identificăm următoarele:

- *Diferența de sex*, rezultată din art.15 lit.(h) din Codul familiei, conform căruia, nu se admite căsătoria între persoanele de același sex.

- *Vârsta matrimonială*, care în sensul art.14 din Codul familiei, este de minim 18 ani, cu posibilitatea reducerii întemeiate a acesteia cu 2 ani cu încuviințarea de către autoritatea tutelară competentă și acordul părinților minorului.

- *Consimțământul*, care conform art.11 alin.(1) din Codul familiei, trebuie să fie reciproc, neviciat, exprimat personal și necondiționat.

- *Comunicarea stării sănătății*, care în sensul art.11 alin.(2) din Codul familiei, urmează a fi efectuată reciproc după o examinarea medicală cu eliberarea unui certificat medical prezentat organului de stare civilă sau altui organ competent.

Din cauza că, legiuitorul național, din start nu au făcut delimitarea elementelor de structură ale normelor conflictuale privind legea aplicabilă condițiilor de formă, și respectiv, condițiilor de fond, ale încheierii căsătoriei cu elemente de extraneitate, aspectele lacunare în această materie erau acoperite anterior prin aplicarea coroborată a normelor conflictuale prevăzute de Cartea V a Codului civil al Republicii Moldova, în redacția aplicată până la 01.03.2019.

Astfel, pentru determinarea legii aplicabile condițiilor de fond a actului de căsătorie era aplicat art.1587 alin.(1) din Codul civil al Republicii Moldova, în redacție veche, conform căruia, „*Starea civilă și capacitatea persoanei fizice sunt cărmuite de legea națională*”.

Având în vedere că căsătoria aparține stării civile a persoanei, condițiile de fond ale încheierii acesteia cad sub incidența legii naționale ale viitorilor soți.

Însă, prin adoptarea Legii nr.133/2018 privind modernizarea Codului civil, începând cu 01.03.2019, autorii acesteia au exclus instituția stării civile din domeniul reglementării ale normelor conflictuale privind statutul persoanei fizice, fiind impusă deja coroborarea art.2588 alin.(1) din Codul civil, conform căruia, „*Capacitatea de exercițiu a persoanei fizice este guvernată de legea sa națională*”, calificând-o ca o problemă de stare civilă, și concomitent, completând numărul normelor necesare pentru coroborare și cu art.2586 din Codul civil, care prevede regulile de calificare privind legea națională a persoanei fizice.

Respectiv, prin aplicarea coroborată ale art.155 și art.156 din Codul familiei cu art.2586 și art.2588 alin.(1) din Codul civil,

➤ **condițiile de fond ale încheierii căsătoriei sunt reglementate după cum urmează:**

1. Căsătoria încheiată pe teritoriul Republicii Moldova:

- între un cetățean al Republicii Moldova și un cetățean străin, se va aplica legea națională (legea cetățeniei) a fiecăruia cu respectarea lipsei impedimentelor prevăzute de art.15 din Codul familiei al Republicii Moldova. În cazul în care persoana are două sau mai multe cetățenii, legea națională este legea statului cu care persoana are cele mai strânse legături, în special prin reședința sa obișnuită sau prin locul unde își desfășoară activitatea principală. Legea națională a cetățeanului Republicii Moldova care, potrivit legii străine, este considerat că are o altă cetățenie este legea Republicii Moldova.

- între un cetățean al Republicii Moldova și un apatrid, cetățeanul Republicii Moldova este supus legii naționale, iar pentru apatrid se va aplica legea țării în care își are reședința sa obișnuită, iar în lipsa acesteia reședința sa temporară.

- între un cetățean al Republicii Moldova și un refugiat, cetățeanul Republicii Moldova este supus legii naționale, iar pentru refugiat se va aplica legea

statului care i-a acordat azil, dacă nu este prevăzut altceva de legea Republicii Moldova sau de tratatele la care Republica Moldova este parte.

- între doi cetățeni străini, se va aplica legea națională a viitorilor soți. În cazul în care persoana are două sau mai multe cetățenii, legea națională este legea statului cu care persoana are cele mai strânse legături, în special prin reședința sa obișnuită sau prin locul unde își desfășoară activitatea principală.

- între doi apatrizi, fiecare este supus legii țării unde își are reședința obișnuită, iar în lipsa acesteia reședința sa temporară.

2. Căsătoria încheiată în străinătate la misiunile diplomatice sau oficiile consulare ale Republicii Moldova:

- între doi cetățeni ai Republicii Moldova, se va aplica legea Republicii Moldova.

- între un cetățean al Republicii Moldova și un cetățean străin, fiecare dintre viitorii soți este supus legii sale naționale.

- între un cetățean al Republicii Moldova și un apatrid, cetățeanul Republicii Moldova este supus legii Republicii Moldova, iar apatridul legii țării unde își are reședința sa obișnuită, iar în lipsa acesteia reședința sa temporară.

3. Căsătoriile dintre cetățenii Republicii Moldova, între cetățenii Republicii Moldova și cetățenii străini sau apatrizi în afara teritoriului Republicii Moldova în conformitate cu legislația țării în care a fost încheiată căsătoria, se va aplica legea determinată competentă a guverna condițiile de fond conform sistemului conflictual al țării celebrării căsătoriei. Aceste căsătorii vor fi recunoscute pe teritoriul Republicii Moldova doar în cazul când sunt respectate condițiile prevăzute de art.11 și art.14 din Codul familiei al Republicii Moldova.

Remarcabil este că, în pofida lipsei în dispozițiile art.156 alin.(2) din Codul familiei și a obligativității respectării condițiilor prevăzute de art.15, acestea își găsesc aplicabilitate de către organul de stare civilă la

argumentarea refuzului de recunoaștere pe teritoriul Republicii Moldova a căsătoriilor încheiate în străinătate în măsura în care contravin vădit ordinii publice a Republicii Moldova (art.2585 Cod civil RM).

Mai mult decât atât, în sensul art.15 alin.(2) din Codul familiei, organul de stare civilă sau alt organ împuternicit poate refuza înregistrarea acesteia dacă în procesul încheierii căsătoriei guvernate de legea națională a străinului, constată prezența oricărui impediment care potrivit legii Republicii Moldova se încadrează la cele prevăzute de art.15 alin.(1) din Codul familiei.

Potrivit art.15 alin.(1) din Codul familiei, „Nu se admite încheierea căsătoriei între:

a) persoane dintre care cel puțin una este deja căsătorită;

b) rude în linie dreaptă până la al IV-lea grad inclusiv, frați și surori, inclusiv cei care au un părinte comun;

c) adoptator și adoptat;

d) adoptat și rudă a adoptatorului în linie dreaptă, până la al II-lea grad inclusiv;

e) curator și persoană minoră aflată sub curatela acestuia, în perioada curatelei;

f) persoane dintre care cel puțin în privința uneia este instituită o măsură de ocrotire judiciară (ocrotire provizorie, curatelă sau tutelă) și lipsește autorizarea prevăzută de lege la încheierea căsătoriei;

g) persoane condamnate la privațiune de libertate în perioada când ambele își ispășesc pedeapsa;

h) persoane de același sex”.

La fel, organele de stare civilă mai dispun și de instrumentul prevăzut de art.164 alin.(4) din Codul familiei de a refuza aplicarea legii străine competente a governa condițiile de fond ale încheierii căsătoriei în măsura care contravine moravurilor și ordinii publice din Republica Moldova fiind aplicată în acest caz legislația Republicii Moldova.

Procedura recunoașterii pe teritoriul Republicii Moldova a căsătoriilor încheiate de către organele

competente din străinătate conform art.65 alin.(1) și alin.(2) din Legea nr.100/2001 privind actele de stare civilă, cade sub incidența transcrierii actelor de stare civilă [5].

Astfel, cetățenii Republicii Moldova ale căror acte de stare civilă au fost înregistrate de către organele competente ale țărilor străine, inclusiv ale fostei U.R.S.S., pot solicita transcrierea lor la organul de stare civilă de la domiciliul acestor cetățeni sau, după caz, la misiunea diplomatică sau la oficiul consular al Republicii Moldova.

Transcrierea actelor de stare civilă și înscrierea mențiunilor primite din străinătate se fac pe baza copieii extrasului de pe actul de stare civilă sau certificatului de stare civilă al țării respective, cu aprobarea Agenției Servicii Publice.

➤ **condițiile de formă ale încheierii căsătoriei sunt reglementate după cum urmează:**

1. *Căsătoria încheiată pe teritoriul Republicii Moldova:*

- între un cetățean al Republicii Moldova și un cetățean străin, se aplică legea locului încheierii actului juridic (*locus regit actum*) fiind competent doar oficiul stării civile cu posibilitatea celebrării căsătoriei la misiunea diplomatică sau oficiul consular al țării a cărei cetățean este străinul.

- între un cetățean al Republicii Moldova și un apatrid, se aplică regula *locus regit actum* fiind competent oficiul de stare civilă al Republicii Moldova.

- între un cetățean al Republicii Moldova și un refugiat, se aplică legea locului încheierii actului juridic (*locus regit actum*) fiind competent doar oficiul stării civile cu posibilitatea celebrării căsătoriei la misiunea diplomatică sau oficiul consular al țării care i-a acordat azil, dacă nu este prevăzut altceva de legea Republicii Moldova sau de tratatele la care Republica Moldova este parte.

- între doi cetățeni străini, se aplică regula *locus regit actum* fiind competent oficiul de stare civilă

al Republicii Moldova sau misiunea diplomatică/ oficiul consular al țărilor al căror cetățeni sunt.

2. *Căsătoria încheiată în străinătate la misiunile diplomatice sau oficiile consulare ale Republicii Moldova:*

- în măsura care, se aplică regula universală, *locus regit actum*, legea locului încheierii căsătoriei se determină în dependență de opțiunea viitorilor soți al organului competent: cel din străinătate sau la misiunea diplomatică/oficiul consular al Republicii Moldova acreditate în țara dată.

- o problemă de drept internațional privat privind recunoașterea pe teritoriul Republicii Moldova a actelor de căsătorie încheiate în străinătate din punct de vedere al formei acestora este soluționată prin coroborarea art.2614 alin.(1) din Codul civil, conform căruia: „*Actul juridic se consideră totuși valabil din punct de vedere al formei dacă îndeplinește una din următoarele condiții:*

a) *este respectată legea locului unde a fost întocmit;*

b) *este respectată legea națională sau legea reședinței obișnuite a persoanei care l-a întocmit;*

c) *Este valabil conform legii aplicabile potrivit dreptului internațional privat al autorității care examinează validitatea actului juridic”.*

Remarcabil este faptul că, organul de stare civilă sau misiunea diplomatică/oficiul consular conform art.65 alin.(1) și alin.(2) din Legea nr.100/2001 privind actele de stare civilă vor decide transcrierea actelor de stare civilă încheiate în străinătate, inclusiv și a actelor de căsătorie, dacă pe lângă respectarea condițiilor de fond conform legii aplicabile cel puțin este respectată măcar o condiție prevăzută de art.2614 alin.(1) din Codul civil.

Totodată, unele conflicte de legi privind încheierea căsătoriilor cu elemente de extraneitate evită mecanismul lacunar și complex al coroborărilor legislației civile decris mai sus grație normelor con-

flictuale uniformizate prin tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte.

Astfel, conform art.26 din Convenția CSI cu privire la asistența juridică și raporturile juridice în materie civilă, familială și penală din 22.01.1993, „*Condițiile încheierii căsătoriei sunt determinate pentru fiecare dintre viitorii soți de legislația Părții Contractante al cărei cetățean este, iar pentru persoanele fără cetățenie - de legislația Părții Contractante, în care își au domiciliul permanent. În afară de aceasta, trebuie respectate cerințele legislației Părții Contractante, pe teritoriul căreia se încheie căsătoria în ce privește restricțiile de încheiere a căsătoriei”* [6].

Spre deosebire de Convenția CSI din 22.01.1993, un șir de tratate bilaterale încheiate de Republica Moldova fac distincția cel puțin a condițiilor de formă a căsătoriilor cu elemente de extraneitate de celelalte condiții, și respectiv, limitează domeniul aplicării normelor uniformizate doar în privința persoanelor fizice care sunt cetățeni ai Părților Contractante.

Astfel, potrivit art.26 din Tratatul între Republica Moldova și Federația Rusă cu privire la asistența juridică și raporturile juridice în materie civilă, familială și penală din 25.02.1993 [7], art.26 din Tratatul între Republica Moldova și Republica Azerbaidjan cu privire la asistența juridică și raporturile juridice în materie civilă, familială și penală din 26.10.2004 [8], art.25 din Tratatul între Republica Moldova și Republica Letonia cu privire la asistența juridică și la raporturile juridice în materie civilă, familială și penală din 14.04.1993 [9] și art.24 din Tratatul între Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste și Republica Socialistă Cehoslovacă privind asistența juridică și raporturile juridice în materie civilă, familială și penală din 12 august 1982 (*în vigoare 26.05.2006*) [10], „(1) *Condițiile încheierii căsătoriei sunt determinate pentru fiecare dintre viitorii soți de legislația Părții Contractante al cărei cetățean este. În afară de aceasta, trebuie respectate cerințele*

legislației Părții Contractante pe teritoriul căreia se încheie căsătoria în ce privește restricțiile de încheiere a căsătoriei. 2) Forma încheierii căsătoriei este determinată de legislația Părții Contractante pe al cărei teritoriu se încheie căsătoria”.

Prin art.24 din Tratat între Republica Moldova și Ucraina privind asistența juridică și relațiile juridice în materie civilă și penală din 13.12.1993, se regăsește aceeași regulă prevăzută de celelalte tratate, însă este exclusă condiția respectării cerințelor legislației Părții Contractante pe teritoriul căreia se încheie căsătoria în ce privește restricțiile de încheiere a căsătoriei [11].

Formulările cele mai clare ale normelor conflictuale privind determinarea legii aplicabile încheierii căsătoriei, în special, prin delimitarea regulilor speciale privind condițiile de fond, condițiile de formă și restricțiile impuse la încheierea căsătoriei, le găsim în art.25 din Tratatul între Republica Moldova și Republica Lituania cu privire la asistența juridică și la raporturile juridice în materie civilă, familială și penală din 09.02.1993, conform căruia, „1) Condițiile de fond ale încheierii căsătoriei sunt determinate, pentru fiecare dintre viitorii soți, de legislația Părții Contractante, ai cărei cetățeni ei sunt. În afară de aceasta, trebuie respectate cerințele legislației Părții Contractante, pe teritoriul căreia se încheie căsătoria, în ce privește restricțiile de încheiere a căsătoriei. 2) Forma încheierii căsătoriei este determinată de legislația Părții Contractante, pe al cărei teritoriu se încheie căsătoria” [12].

Prin Tratatul din 06.07.1996 între Republica Moldova și România privind asistența juridică în materie civilă și penală sunt stabilite aceleași norme conflictuale privind determinarea legii aplicabile condițiilor de formă și de fond ale încheierii căsătoriei, fiind stabilită prin art.25 alin.(2) o regulă uniformizată distinctă, conform căreia, „Pentru căsătoria care se încheie la misiunea diplomatică sau oficiul consular, forma încheierii căsătoriei este determinată de le-

gea Părții Contractante căreia îi aparține misiunea diplomatică sau oficiul consular” [13].

Până la 10.12.2015, când prin Legea nr.229, Republica Moldova a acceptat Statutul Conferinței de la Haga de Drept Internațional Privat, adoptat la 31 octombrie 1951 [14], Guvernul Republicii Moldova a aprobat la 08.04.2011 prin Hotărârea nr.230, proiectul de lege pentru aderarea Republicii Moldova la Convenția privind celebrarea și recunoașterea valabilității căsătoriilor, încheiată la Haga la 14.03.1978 [15].

Prin normele uniformizate de Convenția de la Haga din 14.03.1978 în principal sunt prevăzute regulile de determinare a legii aplicabile condițiilor celebrării căsătoriilor, mecanismul recunoașterii valabilității acestora și impedimentele care întemeiază refuzul organelor competente în recunoaștere.

Astfel, potrivit art.2 din Convenție, condițiile de formă ale încheierii căsătoriei sunt guvernate de legea țării pe teritoriul căreia aceasta este celebrată.

Prin art.3 din Convenția de la Haga, sunt stabilite condițiile cumulative în care căsătoria poate fi celebrată, și anume: 1) în cazul când viitorii soți respectă condițiile de fond prevăzute de legea internă a statului unde este celebrată căsătoria, și că unul dintre ei este cetățean al acestui stat sau are reședința obișnuită acolo; 2) în cazul când fiecare din viitorii soți respectă condițiile de fond prevăzute de legea internă determinată competentă de normele conflictuale ale statului unde este celebrată.

Potrivit art.9 din Convenție, căsătoria care a fost încheiată în mod valabil potrivit legii statului unde a fost celebrată sau care a devenit ulterior valabilă în temeiul acestei legi, este considerată ca atare în orice stat contractant.

De asemenea, este considerată valabilă și căsătoria celebrată în fața unui agent diplomatic sau unui ofițer consular în conformitate cu dreptul statului care i-a acreditat, cu condiția ca această celebrare să nu fie interzisă conform legislației acestui stat.

Procesul de aderare a Republicii Moldova la Convenția privind celebrarea și recunoașterea valabilității căsătoriilor, încheiată la Haga la 14.03.1978 a fost zădărnicit prin retragerea proiectului de lege din Parlamentul Republicii Moldova conform Hotărârii de Guvern nr.4 din 25.02.2015.

Sub aspect comparativ ar prezenta interes normele conflictuale privind încheierea căsătoriei cu element de extraneitate conținute în sistemul de drept conflictual al României, care la fel ca și în cazul Republicii Moldova au trecut prin multiple valuri de modernizare a legislației civile însă spre deosebire de legislatorul moldovenesc cel român a acoperit toate domeniile.

În varianta actualizată a Codului civil român sunt prevăzute și norme conflictuale privind relațiile de familie, fără a le delimita într-un Cod aparte, care încep cu cele privind încheierea căsătoriei cu element de extraneitate, în special, cu instituția promisiunii de căsătorie, care în Republica Moldova a rămas doar la nivel de tradiție, și anume – *Logodna* [16].

Conform art.2585 alin.(1) din Codul civil român, „*Condițiile de fond cerute pentru încheierea promisiunii de căsătorie sunt determinate de legea națională a fiecăruia dintre viitorii soți la data încheierii promisiunii*”.

Cât privește determinarea legii aplicabile condițiilor de fond și de formă ale încheierii căsătoriei, art.2586 alin.(1) și art.2587 din Codul civil român păstrează formula stabilită prin Tratatul din 06.07.1996 între Republica Moldova și România privind asistența juridică în materie civilă și penală, și anume:

- *Condițiile de fond cerute pentru încheierea căsătoriei sunt determinate de legea națională a fiecăruia dintre viitorii soți la momentul celebrării căsătoriei.*

- *Forma încheierii căsătoriei este supusă legii statului pe teritoriul căruia se celebrează.*

- *Căsătoria care se încheie în fața agentului diplomatic sau a funcționarului consular al României în statul în care acesta este acreditat este supusă formalităților prevăzute de legea română.*

Alin.(2) din art.2586 al Codului civil român statuează că, „*Dacă una dintre legile străine astfel determinată prevede un impediment la căsătorie care, potrivit dreptului român, este incompatibil cu libertatea de a încheia o căsătorie, acel impediment va fi înlăturat ca inaplicabil în cazul în care unul dintre viitorii soți este cetățean român și căsătoria se încheie pe teritoriul României*”.

Spre deosebire sistemul de drept conflictual al Republicii Moldova care nu conține norme conflictuale privind determinarea legii aplicabile nulității căsătoriei, conform art.2588 din Codul civil român se stabilește că:

„(1) *Legea care reglementează cerințele legale pentru încheierea căsătoriei se aplică nulității căsătoriei și efectelor acestei nulități.*

(2) *Nulitatea unei căsătorii încheiate în străinătate cu încălcarea condițiilor de formă poate fi admisă în România numai dacă sancțiunea nulității este prevăzută și în legea română*”.

În sistemul de drept conflictual al Republicii Moldova, dacă se pune problema litigioasă privind nulitatea căsătoriei cu element de extraneitate, instanța determinată competentă în urma soluționării conflictului de jurisdicții, urmare a calificării la condițiile de fond sau de formă a temeiurilor invocate de părțile interesate, va aplica legea care a și fost determinată competentă a reglementa condițiile încheierii căsătoriei, și respectiv, a cărei domeniu cuprinde și temeiurile de nulitate sau efectele nulității căsătoriei.

În materia determinării competenței jurisdicționale privind soluționarea litigiilor privind încheierea căsătoriilor cu elemente de extraneitate conform Codul de procedură civilă a Republicii Moldova nr.225/2003 distingem următoarele situații:

- conform art.461 alin.(1) lit.g), de competența exclusivă a instanțelor judecătorești ale Republicii Moldova sunt procesele cu elemente de extraneitate în care la data depunerii cererii de desfacere, anulare sau declarare a nulității căsătoriei, precum și în alte litigii dintre soți, cu excepția celor cu privire la imobile din străinătate, *ambii soți domiciliază în Republica Moldova, iar unul dintre ei este cetățean al Republicii Moldova sau apatrid.*

- conform art.461 alin.(2) lit.f), instanțele judecătorești ale Republicii Moldova examinează cauzele în procedură specială dacă cererea de constatare a inexactității înscrierii în registrul de stare civilă îndeplinite de organul Republicii Moldova privește un cetățean al Republicii Moldova sau un apatrid [17].

Concluzii:

1. Prin regulile uniformizate de tratatele internaționale, la care Republica Moldova este parte, se asigură uniformizarea soluționării conflictelor de legi privind condițiile de formă și de fond ale încheierii căsătoriilor cu elemente de extraneitate, privind efectele impedimentelor la căsătorie conform legilor naționale a viitorilor soți, și respectiv, privind limitele competenței misiunilor diplomatice și oficiilor consulare la înregistrarea căsătoriilor.

2. Normele prevăzute de art.155 și art.156 din Codul familiei au un caracter unilateral, specific normelor de aplicare imediată, care nu își justifică imperativitatea la determinarea în fiecare situație a competenței sistemului de drept al Republicii Moldova în guvernarea condițiilor de încheiere a căsătoriilor.

Prin analiza tratatelor internaționale de asistență juridică la care Republica Moldova este parte, sistemului de drept conflictual al României cât și a Convenției privind celebrarea și recunoașterea valabilității căsătoriilor, încheiată la Haga la 14.03.1978, constatăm utilizarea normelor cu caracter bilateral, adică a normelor conflictuale specifice

privind determinarea legilor aplicabile condițiilor de formă și de fond ale încheierii căsătoriilor.

3. Lipsa regulilor clare pentru determinarea legii aplicabile condițiilor de formă și de fond ale încheierii căsătoriilor cu elemente de extraneitate formează dificultăți pentru organele competente din Republica Moldova în calificarea instituțiilor și termenilor juridici specifici acestor raporturi, soluționării conflictului de calificări și identificarea conținutului normei conflictuale necesare pentru soluționarea corespunzătoare a conflictului de legi, recunoașterea actelor de căsătorie încheiate de către organele competente din străinătate, aprecierea dacă drepturile dobândite în străinătate contravin vădit sau nu ordinii publice a Republicii Moldova, etc.

În acest sens, odată cu modernizarea Codului civil al Republicii Moldova operată la 15.11.2018 prin Legea nr.133, chiar și reieșind din multiplele instrumente internaționale la care Republica Moldova a aderat cu mult înainte, legislatorul național trebuia să modernizeze concomitent și Codul familiei al Republicii Moldova, elaborând norme conflictuale privind determinarea legii aplicabile încheierii căsătoriei cu element de extraneitate reieșind din următoarele formulări:

- *Condițiile de fond cerute pentru încheierea căsătoriei sunt determinate de legea națională a fiecăruia dintre viitorii soți la momentul celebrării căsătoriei. Dacă una dintre legile străine astfel determinată prevede un impediment la căsătorie care, potrivit dreptului Republicii Moldova, este incompatibil cu libertatea de a încheia o căsătorie, acel impediment va fi înlăturat ca inaplicabil în cazul în care unul dintre viitorii soți este cetățean al Republicii Moldova și căsătoria se încheie pe teritoriul Republicii Moldova.*

- *Forma încheierii căsătoriei este supusă legii statului pe teritoriul căruia se celebrează.*

- *Căsătoria care se încheie în fața agentului diplomatic sau a funcționarului consular al Republicii*

Moldova în statul în care acesta este acreditat este supusă formalităților prevăzute de legea Republicii Moldova.

- Legea care reglementează cerințele legale pentru încheierea căsătoriei se aplică nulității căsătoriei și efectelor acestei nulități. Nulitatea unei căsătorii încheiate în străinătate cu încălcarea condițiilor de formă poate fi admisă în Republica Moldova numai dacă sancțiunea nulității este prevăzută și în legea Republicii Moldova”.

Referințe bibliografice:

1. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 14.12.2018, nr.467-479, art.784 (în vigoare din 14.01.2019, cu unele excepții).

2. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 18.07.2014, nr.185-199, art.442.

3. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova* 26.04.2001, nr.47-48, art.210.

4. BABĂRĂ, Valeriu. *Drept internațional privat*, Ediția a III-a, Chișinău, Editura „Elena – V.I.” SRL, 2009.

5. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 17.08.2001, nr.97-99, art.796.

6. Hotărârea Parlamentului nr.402-XIII din 16.03.95. Publicată în ediția oficială „Tratate internaționale”, 1999, volumul 16, p.262.

7. Hotărârea Parlamentului nr.260-XIII din 04.11.94. Publicat în ediția oficială, „Tratate internaționale”, 1999, volumul 21, p.49.

8. Legea nr.33-XVI din 14.04.2005. Publicat în ediția specială „Tratate internaționale”, 2006, volumul 36, p.134.

9. Hotărârea Parlamentului nr.1487-XIII din 10.06.93. Publicat în ediția oficială „Tratate internaționale”, 1999, volumul 19, p.278.

10. Publicat în Ediția oficială „Tratate internaționale”, 2015, volumul 45, p.398, „Tratate internaționale”, 2009, volumul 39, p.204.

11. Ratificat prin Hotărârea Parlamentului nr.261-XIII din 04.11.94, Publicat în ediția oficială „Tratate internaționale”, 1999, volumul 22, p.85

12. Hotărârea Parlamentului nr.1487a-XIII din 10.06.93. Publicat în ediția oficială „Tratate internaționale”, 1999, volumul 19, p.313.

13. Hotărârea Parlamentului nr.1018-XIII din 03.12.1996. Publicat în ediția oficială „Tratatele internaționale”, 1999, volumul 20, p.364, în vigoare pentru Republica Moldova din 22 martie 1998.

14. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 22.01.2016, nr.13-19, art.31.

15. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 12.04.2011, nr.58, art.266.

16. Legea nr.287/2009. *Monitorul Oficial al României*, Partea I, 24 iulie 2009, nr. 511, care a fost modificată prin Legea nr.71/2011 și rectificată în *Monitorul Oficial al României*, Partea I, nr. 427 din 17 iunie 2011 și în *Monitorul Oficial al României*, Partea I, nr. 489 din 8 iulie 2011.

17. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 12.06.2003, nr.111-115, art.451. Republicat: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova* nr.130-134 art.415 din 21.06.2013. Republicat: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova* nr.285-294 art.436 din 03.08.2018.